

Γ. Θεοτοκά: «Τό παιχνίδι τής τρέλλας καί τής φρονιμάδας». Θέατρο «Μακέδου», θίασος «Εταιρεία Έλληνικού Θεάτρου».

«Η ζωή δέν είν' άλλο από μιὰ σύνθεση φρονιμάδας καί τρέλλας, καί ή φρονιμάδα είναι τόσο τρέλλη όσο φρόνιμη είναι ή τρέλλα. Νά τί δέν είχε πρόθεση—ίσως—νά μάς διδάξει διαν έγραφε τό «Παχνίδι» του ο Γιώργος Θεοτοκάς, αλλά νά τί βγαίνει από τή χαριτωμένη κι ανέφελη δράση τής κωμωδίας, πού μάς παρουσίασε ή νεοσύστατη Έταιρεία Έλληνικού Θεάτρου του Καρούσου, μέ τή συνεργασία τής Μιράντας, στο θέατρο Μακέδου.

Καί, μέ τήν αλήθεια, ή σχετικά καλή παρουσίαση του έξαιρετου τούτου Έργου οέ κάνει νά θαυμάζεις καί ν' άπορείς γιά τόν παραζένο τόπο μας! Γιατί έκεί πού πιάς γά τόν πιστέφεις πώς κατομοίωσσε κι άποικισμάθηκε πνευματικά, μέσα στην άθλιότητα μιὰς άρδιαστικής Χολυγουντιανής καί μιὰς άνευ όρων παράδοσης στην κρατική θεατρική προσταγή «έντουχθήσατε άρα!», σου παρουσιάζει άξαφνα ένα θεατρικό ντοκουμέντο σαν τό «Παχνίδι τής τρέλλας κλπ» καί οέ κάνει ν' αναστρώσεις τή σιραπαταρισμένη πίστη σου στο όει ο γέρο Πάν ούτε πθανε ούτε τζχει καθόλου σκοπό νά πεθάνει οέ τούτη τή χώρα!

Γιατί ένα τέτοιο ντοκουμέντο είναι τό Έργο του Θεοτοκά. Τό περιεχόμενο καί ή εκφραστική φόρμα του, παρόλη τή φανερή κλίση τους ν' άκολουθήσουν τά γνάρια μιὰς γαλικής piece en these poetique, έξουσιάζονται βαθύτατα από τά άδρά έλληνικά στοιχεία τής εμπνευσής των καί, στο γενικό σκηνικό τους έκδήλωμα, μάς ξαναφέρνουν τρανταχτά τήν αίστηση τής άθανασίας του γνήσιου έκείνου λαϊκο-Αριστοφανικού Έλληνικού πνεύματος πού ο κόσμος τής Δύσης δανείστηκε κατά κόρον γιά νά δημιουργήσει τή νεώτερη κλασική κωμωδία του.

Σάν επάνοδο λοιπόν στις γνήσιες πηγές τής λαϊκο-Αριστοφανικής σατυρικής φλέβας χαίρειζω τό «Παχνίδι» του Γιώργου Θεοτοκά καί, σαν τέτοιο, εύχομαι νά σταθεί οδηγός στο Έργο των συναδέλφων εκείνων πού δέν έχασαν άκόμα τό αίσθημα τής άνησυχίας καί πού θά είχαν τήν παλληκαριά νά χαρούν καί νά καρπωθούν από τήν εύκαιρία των καινούργιων δρόμων πού τους άνοίγει.

Νά μέ λίγα λόγια ο μύθος καί τά στοιχεία του Έργου του:

Ο έρωτιάσης αυτακράτορας κύρ Αντόνικος πού, εκπροσωπώντας τήν «Τρέλλα», βαλαντώνει τά θηλυκά καί τά «έξωραϊζει» συμπρωτώντας τα μέ τόν έκτός νόμου Νόμο τής ήδονής καί τής φρεσής, συγκρούεται μέ τήν άρχόντισσα Άρετή. Έκείνη πάλι, εκπροσωπώντας τήν κοινωνική «φρονιμάδα», του άντιστέκει τόσο, όσο χρειάζεται γιά νά τόν ... έρωταντεί καί νά τόν γαντώσει από τά ίδια τά ... νύχια τής, πός δόξαν τής ποίησης πού παρουσιάζουν οι αντίθετοι τών άρχόντων του άνθρωπου στην προσπάθειά του νά βολκετεί άπειότερα καί πού χαρούνετα πάνω στο τού-

φλι τής γής. «Εται, έκείτερος κι' ασύλλητος κόκορας, ο κύρ Αντόνικος άρχίζει τις περιπλανήσεις καί τά «φρόβρα» του ταξίδια. Κι ο συγγραφέας, άποκορηφώνοντας έδω τή σατυρική του διάθεση οέ μιὰ μυθοποιητοπλαστική (δσο καί ρεαλιστικοσυμβολική) μειείωση, σπάει τή φόρμα τής κωμωδίας του καί βγαίνοντας από τά άσπληρά όρια του άκλου μύθου τής είδοποιεί τους νοικοκυραίους καί τυπικά τουλάχιστον-τις ... νοικοκυράδες δικής τής οικονομικής γιά τόν «κίνδυνο» πού διατρέχουν από τόν άνυπόταχτο κι άούδοτο άπό ... τζαναμπέ-

τη πού ξεγέλασε τήν ίδια τήν Άρετή καί πού ονομάζεται κύρ Αντόνικος» ή διακο-άλλοιως προτιμάτε νά τόν ονομάζετε ... οεις!

Θέλουν γερά συγγραφικά κότσια όλ' αυτά τά ρεαλιστικο-συμβολικο-μυθοπλαστικά άνακατώματα' αυτά τά φαινομενικά ρουκετοειδή «κοκκορικούς» αυτά τά «πουλιά πού μιλούν», αυτά τά πρακτικο-φανταστικά ξεκατάγματα καί τά σπασίματα φόρμας, γιά τήν ολοκληρωμένη έκφραση μιὰς κεντρικής σατυρικής ιδέας πού πασιλεί-καί τό καταφέρνει-νά κεντρίσει τό σύγχρονο διάφορο τής ζωής μας διαμέσου τής Βυζαντινής Ιστορίας καί του δημοτικού θρόλου μας. Τό γελοίο καί τό άουμβίζατο παρουσιάζουν τόν συγγραφέα οέ κάθε βήμα του καί πρέπει όχι μονάχα νά μολογήσω, αλλά νά ζητωκρανώσω σαν ένα πρωτότυπο καί μεγάλο συγγραφικό κατορθωμα τό όει ο Θεοτοκάς τάβγαλε πέρα γιά πέρα θριαμβευτικά στη δυοκοιλότητα τούτη δουλειά. «Ας χαρούμε λοιπόν γιά τό όει ο θεατρικός Θεοτοκάς ξεπέσσε τόν ονομαστό λογοτέχνη Θεοτοκά καί τόν Έκανε νά κινηθεί σαν μέσα στο σπίτι του πάνω στη σκηνή, γεφυρώνοντας μέ θαυμαστή άνεση παρόμοιες αντίθετες, άζεις νά τσακίσουν τις ικανότητες άκόμα κι έκός θεατρικού τεχνίτη πολέπειου. Η χάρη πού του χροστάρμε γ' αυτό τό κατορθωμα τόν έποχοώνει ίσως νά ολοκληρώσει μέ μιὰ συνέχεια τό όρατο Έργο πού άρχισε.

Καί στο κεφάλαιο τοόιο, Έχω νά του συστήσω κάτι πού τό νομίζω σημαντικό: Νά θυσιάσει ολοκληρωτικά τό λαμπρό λογοτέχνη

στην άνάπτυξη του θεατρικού εκείνου συγγραφέα πού-τό ξαναλέω- είναι προσορισμένος νά παίξει σημαντικώτατο ρόλο στο θεμέλιωμα καί τό πύργωμα του θεατρικού μας πολιτισμού. Κι αυτό, γιατί όλες οι άδυναμίες του πού φανέρωσε στο «Παχνίδι τής τρέλλας κ. τ. λ.» (φανταστήσατε πός δέν Έχει κι άδυναμίες;) είναι άπομεινάρια τής έξαιρετης αλλά άγρείας-γιά τό θέατρο-λογοτεχνικής του αντίληψης. Ένα σωρό περίτεχνοι, μά άδιάφοροι διάλογοι καί μονόλογοι κάνουν τό Έργο οί πολλά σημεία του νά λιμνάζει καί τά φινάλε πάσχουν από έλλειψη θεατρικότητας. Γενικά, ή όλη σύνθεση πραγματοποιείται μέ σχεδόν άπόλυτη τήν άφαιρέση τής θεατρικής (πρόσωπο μέ πρόσωπο) σύγκρουσης του Αντόνικου καί τής Άρετής, στήρικμένη σχεδόν ολοκληρωτικά πάνω στην επεισοδιακή δράση των έξαιρετα σκιτισαρισμένων άλλων ήρώων του Έργου πού

κρατάνε τὸ θεατὴ σὲ ἀδιάπτωτο πνευματικὸ κέφι. Ὡστόσο, οἱ ἀδυναμίες τοῦτες, πού θυμίζουσι ἐπίδραση γαλλικῆς σχολῆς, εἶναι φανερό πὸς ἀποτιλοῦν τίς τελευταῖες φιλολογικῆς ... κολλητισίδες πού ἀρπαξε ὁ συγγραφέας τοῦ «Δαιμόνιου» διαβαίνοντας τὸ πλοῦσιο λιβάδι τῆς λογοτεχνικῆς του καριέρας. Ἐνα καλὸ ζετίνωμα ἀκόμα τοῦ ρούχου του καὶ θὰ λυτρωθεῖ μιὰ γιὰ πάντα ἀπὸ δαῦτες!

●
Ἡ σκηνοθετικὴ δουλειὰ τοῦ Σωκράτη Καραντινοῦ, παρόλο πὸν ἔδειξε ἀπόλυτη καινότητα τοῦ κειμένου, ὡστόσο τὸ ἀδίκησε ἄρκετά μὲ τὴν ἰδιότυπη καὶ μονομερῆ προσκόλλησιν τῆς στῆν ἀνάδειξη τοῦ καθαροῦ λόγου του, πού ἔγινε σὲ βάρος τῆς σφιγχοδεμένης ἐκφραστικῆς κίνησης καὶ δράσης τῶν προσώπων τοῦ ἔργου μέσα στὸ σκηνοκὸ χῶρο. Ἔτσι ἐνὶ κεφάλαιῳ τόσο σημαντικῷ, τὸν αὐτὸ πού διάθεσε ὁ λαμπρὸς σκηνοθέτης, νομίζω πὸς πῆγε χαμένο στῆν ἀχαρῆ προσπάθειά του νὰ στήσῃ ἀπάνω στῆ σκηνὴ ἐκείνη πού ἀπὸ τῆ φύση του δὲ στέκεται μοναχό του. Ἀποτέλεσμα: Δημιουργήθηκε μιὰ παράσταση ἀναιμικὴ σὲ χροῶμα, ζωντάνια, παίρνει, καὶ-ἰδιαίτερα-σ' ἐκφραστικὴ γοργότητα καὶ ρυθμό. Οἱ φιλολογικῆς ... κολλητισίδες τοῦ συγγραφέα, μὲ μιὰ τέτοια δουλειά, φυσικὸ ἦταν ὄχι μόνον νὰ ἐξαφανιστοῦν ἀλλὰ ν' ἀναδειχτοῦν σχεδὸν μὲ φανατικὴ ... εὐνοειδής. Καὶ γιὰ νὰ γίνω σαφέστερος: Ἐνῶ θαύμαζες τὴν πραγματικὰ ἀριστοτεχνικὴ ἤχο-ρυθμο-ζωγραφικὴ καθαρότητα μιᾶς σκηνῆς ὅπως-ὡς ποῦμε-ἢ ἔναρξη τῆς Β' πράξης ἢ τὸ φινάλε τοῦ ἔργου, τὴν ἴδια στιγμή λυπόσωνα διαπιστώνοντας τὸν ἀποσυνθετικὸ ρόλο πού ἔπαιξε ἢ ὠραϊότητα τοῦτη μένοντας στατικὴ καὶ ἀσυντρόφιστη ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα βασικὰ θεατρικὰ στοιχεῖα: τῆ γοργότητα στῆν κίνηση, τῆ ζωντάνια τῆς ἐκφρασης καὶ τὸ ρυθμό. Ὡστόσο, καὶ μὲ τίς ἐλλείψεις αὐτές, ἡ σκηνοθεσία τοῦ Καραντινοῦ στάθηκε, ἰδιαίτερα σὰ ἐπὶ μέρους ἐβδήματα (θίωξ ἢ σχηματοποίηση τῶν συγκλητικῶν κ. λ.), πνευματικὴ καὶ ἀξιοθαύμαστη.

Μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς τέτοιας σκηνοθεσίας οἱ ἥθοιοι κινήθηκαν ὅσο γινόνταν ἴσως καλλίτερα. Ἐκτός ἀπὸ τὸν Καραδοῦ καὶ τὴν Μιράντα, πού μᾶς χάρισαν ὑποκριτικῆς σκηνῆς γεμάτες δροσιά καὶ πνεῦμα, πρέπει νὰ σημειώσω ἐδῶ τὴν ἐξαιρετικὴ ἐγγρασία καὶ ἀπόδοση τῶν Γ. Βλαχοπούλου (δοῦκας Παροναζίνας), Α. Παῖτατζῆ (ἀξέχμιστη Παθούλα στῆν «Τροσεύγενη» καὶ τὴν ἔξοχη Μαρουλίνα), καὶ τῶν Μασίνου, Νίζου, Μανούγλη, Καλιάνη, Μ. Γιαννίδη, Ε. Εὐαγγελίδη καὶ Α. Ραντοπούλου, οἱ οὗτοι ὑπόλοιποι ρόλοι.

Ἡρωας τῆς παράστασης, ὁ Σπύρος Βασιλείου ἔδωσε μορφή νὰ πῶ τὴν ἰδεωδέστερη, αἰσθητικώτερη καὶ πνευματικώτερη σκηνογραφικὴ λύση στὸ παρουσίωμα ἐνός κειμένου πού τὸ κατάλαβε ἀπόλυτα καὶ δούλεψε γιὰ τὴν ἀνάδειξή του δημιουργικώτατα. Μόνο πού σὲ μιὰ σκηνὴ μὲ τόσο λιγιστὰ φωτιστικὰ μέσα, θὰ ἦταν προτιμότερο ἴσως νὰ χρησιμοποιεῖ κανεὶς ἕνα φωτισμὸ στάνταρ.

Ἡ μουσικὴ τοῦ ἔργου, καλοδιαλεγμένη, ὁτόχως ὡστόσο σὲ ἀπόδοση καὶ μὲ τοὺς ἀρχοὺς ρυθμοὺς ἐβόηθησε σημαντικὰ στῆν ἔναρξη τῶν ἀδυναμιῶν τῆς σκηνοθεσίας.

Καὶ τώρα, προσοχὴ!

Τὸ θέατρο περὶ βάρδια κρίση καὶ χωρὶς στῆν ἕνα μεγάλο μισοῦ στῆν Ἑταιρεία Ἑλληνικοῦ Θεάτρου γιὰ τὴν ἐμπνευση πού εἶχε νὰ ἰδρωθεῖ ἀκριβῶς ἀπάνω στῆν ἀκίῃ τῆς κρίσης αὐτῆς.

Σὰν φαινόμενο, δίνει τὴν ἐντύπωση ἀπογρωσιακοῦ προϊόντος τῆς ὑπὸ ἐπίσημον διοργανῶν ἐλεύθερης θεατρικῆς τέχνης. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ πρόξη τῆς ν' ἀγκαλιάσει τὸ Ἑλληνικὸ Δραματολόγιο εἶναι τὸ λιγώτερο ἔξυπνη. Τὸ πρῶτο

βῆμα τῆς στάθηκε θριαμβευτικὸ. Φιάνει ἢ πρόξη αὐτὴ νὰ συνεχιστεῖ μὲ τὴν ἴδια ποιότητα, βασιμῆν στῆ μοναδικὴ ἐκείνη ἀρχὴ πού μπορεῖ νὰ τὴν κάνει νὰ ξεχωρίσει ἀπ' τὴ ρουτίνα. Ἀηλαδῆ στὸ δι: δὲν ὑπάρχει ἐμπροστικότερο ἔργο ἀπὸ τὸ καλὸ καὶ καλοσηνοθετημένο Ἑλληνικὸ ἔργο. Τίς συμβουλές τοῦτες συνοδεύουν ἐγκάρδιες εὐχές γιὰ τὴν καλὴ προκοπὴ τῆς Ἑταιρείας Ἑλληνικοῦ Θεάτρου.

ΜΑΝΔΡΑΣ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ